

KORT OM hvordan Stortinget velges

Sentralt i faget samfunnskunnskap er at elevene skal utvikle seg som engasjerte og kritisk tenkende deltakere i samfunnet. Med KORT OM hvordan Stortinget velges får elevene kunnskap om valgordningen vi har i Norge. De får med det innsikt i noen viktige demokratiske prosesser, som de gjerne kan reflektere over; Hvilke verdier mener de ligger til grunn for valgordningen? Ivaretar ordningen meningsmangfoldet? Bidrar den til at ungdommer engasjerer seg i politiske spørsmål? Har valgordningen noen betydning for om de velger å stemme ved valg?

TEMA 1: Sttingsvalg

Sttingsvalg er valg av representanter til Stortinget. Sttingsvalg foregår hvert fjerde år, og gjennomføres i september. Alle norske statsborgere over 18 år, eller som fyller 18 år i løpet av valgåret, har stemmerett. En skal avgi sin stemme der en er folkeregistrert. Hvis en bor et annet sted, må en enten reise hjem på valgdagen for å stemme der, eller forhåndsstemme. Et viktig demokratisk prinsipp, er at valg skal være hemmelige. Derfor avgis stemmene inne i valgavlukker med forheng, slik at ingen skal se hva andre stemmer. Det velges 169 representanter til Stortinget. Nesten alle som har stemmerett ved sttingsvalg, kan velges som representanter. Det er noen få unntak, blant annet ansatte i departementene og i utenrikstjenesten, samt dommere i Høyesterett.

TEMA 2: Nominasjon – valglister

Før valget, velger partiene kandidater som de ønsker at skal stille til valg. Denne prosessen kalles nominasjon. Kandidatenes navn føres på partienes lister, såkalte valglister. Hvert parti har flere kandidater på sine valglister. Øverst på listen, står kandidatene som partiet helst vil ha valgt inn på Stortinget. Kandidatene er altså satt opp i prioritert rekkefølge. Det er valglisten som trykkes på stemmeseddelen. Det er en stemmeseddel for hvert parti. Når den som skal stemme går inn i valgavlukket, er det lagt frem stemmesedler fra de ulike partiene. Den som skal stemme må velge en av valgsedlene.

TEMA 3: Valgdistrikt/valgkrets

Valgdistrikt er delt inn etter fylkene i Norge. Det var tidligere 19 fylker, men antall fylker i Norge er redusert til 11. I forbindelse med stortingsvalg, følger vi den gamle inndelingen. Det vil si at vi har 19 valgdistrikt. Partiene har en valgliste i hvert valgdistrikt. Vi velger altså stortingsrepresentanter fra 19 valgdistrikt.

TEMA 4: Antall mandater

Det er 169 representanter, mandater, på Stortinget. Hvor mange som kommer fra hvert valgdistrikt, avhenger av fylkenes innbyggertall og areal. Hver innbygger teller ett poeng, mens hver kvadratkilometer teller 1,8 poeng. Det valgdistriktet som har flest representanter er Oslo med 19. Valgdistrikt med færrest representanter er Aust-Agder og Sogn og Fjordane. De har 4 representanter hver. Av de 169 representantene, velges 150 som distriktsmandater. De resterende 19 fordeles som utjevningsmandater, ett mandat fra hvert valgdistrikt.

TEMA 5: Fordeling, sperregrense og utjevning

Når valget er ferdig og resultatet er klart, fordeles først de 150 mandatene fra de ulike valgdistriktene. Distriktsmandatene kalles også for direktemandater, da de går "rett inn på Stortinget". Dersom et parti får nok stemmer til å få et eller flere distriktsmandater i et valgdistrikt, kommer de inn på Stortinget, selv om det samme partiet ikke har fått en eneste stemme i noe annet valgdistrikt. De resterende 19 mandatene er utjevningsmandater. Hensikten med disse er å jevne ut skjevheter i representasjon. Et parti kan for eksempel få relativt mange stemmer nasjonalt, men ikke mange nok i enkelte valgdistrikt til å få direktemandater til Stortinget. De partiene kan få ett eller flere utjevningsmandat. Og med det, få representanter inn på Stortinget. Men det er ett krav som må oppfylles. Partiet må få minst fire prosent av stemmene på landsbasis. Det kravet, kaller vi for sperregrensen. Sperregrensen gjelder kun for fordelingen av de 19 utjevningsmandatene. Den gjelder ikke i fordelingen av de 150 distriktsmandatene. Det betyr at partier som får under fire prosent av stemmene på landsbasis, likevel kan få distriktsmandater hvis de får mange stemmer i ett valgdistrikt.

TEMA 6: Valgordning

Reglene for valg kalles valgordning. Disse forteller blant annet hvem som har rett til å stemme, og hvordan stemmene skal regnes om til representanter. Det finnes ulike valgordninger. For eksempel har Storbritannia flertallsvalg. Det innebærer at kun én representant velges fra hvert valgdistrikt. Dermed får den kandidaten med flest stemmer, valgdistriktets eneste plass i parlamentet. Ingen andre kandidater blir valgt inn, selv om de kan ha fått mange stemmer. Med et slikt system blir færre partier representert i parlamentet. For de små partiene, kan det bli vanskelig å komme inn. I Norge har vi en valgordning som kalles forholdstallsvalg. Det betyr at flere representanter velges fra hvert valgdistrikt. Med denne ordningen, vil partier som har god oppslutning, få mange representanter. Mens partier

som har mindre oppslutning, får færre representanter. Dersom et parti får 30 prosent av stemmene i et valgdistrikt, får de også 30 prosent av distriktets representanter på Stortinget. Norges valgordning bidrar til at vi har såpass mange partier på Stortinget. Et lands valgordning har altså stor betydning for valgresultatet.

TEMA 7: Opptelling av stemmene

Opptelling av stemmene etter stortingsvalg, starter med at forhåndsstemmene telles først. Denne opptellingen kan starte allerede søndag før valgdagen. På valgdagen blir det avgitt mange stemmer. Så snart valglokalet stenger, starter opptelling av stemmene. Stemmene telles i sine respektive valgdistrikt. Alle oppgaver rundt opptellingen foregår som regel i team, der medarbeiderne kontrollerer hverandre. De følger strenge sikkerhetsregler og prosedyrer for å sikre at resultatet av valget blir korrekt. Ved stortingsvalg, telles stemmene først to ganger i kommunen. Det starter med en foreløpig manuell opptelling, før man gjennomfører en endelig telling. Denne kan gjøres manuelt, eller med maskiner. Ved avvik mellom foreløpig og endelig opptelling, må man finne ut årsaken, og forklare avviket. Og stemmene må telles på nytt. Til slutt sendes resultatet til fylkeskommunen, som gjennomfører en kontrolltelling. Resultatene fra opptellingen, føres fortløpende inn i det elektroniske valgadministrasjonssystemet EVA. Der legges grunnlaget for fordeling av representanter etter valgoppgjøret. Da ser man hvilke partier som har kommet inn på Stortinget, hvor mange mandater de har fått og hvilke kandidater som er valgt. Helt til slutt godkjenner fylkesvalgstyrene valget i sine valgdistrikter. Når du avgir din stemme skal du være trygg på at valget gjennomføres korrekt.

TEMA 8: Oppgaver

Oppgave 1: Dette er nettsiden stortinget.no. Her kan du gå inn og se hvem som sitter som representanter på Stortinget. Dette er et kart som viser alle representantene på Stortinget. I denne menyen kan du velge ditt valgdistrikt, og se hvor mange representanter som er derfra. Jeg velger Akershus. Da kan jeg se at det er 17 representanter fra Akershus. I neste meny, er alle partiene listet opp. Jeg velger arbeiderpartiet. Da ser jeg at de har fem representanter fra Akershus. Nå kan du undersøke hvordan det er fra ditt valgdistrikt. Hvor mange representanter er fra ditt distrikt, og fra hvilke partier?

Oppgave 2: I oppgave 1 undersøkte du ditt valgdistrikt. Hvor mange representanter som kommer derfra, og fra hvilke partier. Nå skal du undersøke hvilket parti fra ditt valgdistrikt som har flest representanter. Hvorfor tror du nettopp dette partiet har fått flest stemmer der du bor?

Oppgave 3: Hva betyr utjevningsmandater og sperregrense? Tenk deg at du skal forklare de to begrepene til en venn. Hvordan ville du forklart hva de betyr?

Oppgave 4: Hva er forskjellen på valgordningene forholdstallsvalg og flertallsvalg? Hvilken av de to valgordningene foretrekker du, og hvorfor?

KOMPETANSEMÅL

Samfunnskunnskap – fellesfag vg1/vg2

- reflektere over kva det inneber å vere medborgar, og samanlikne korleis politiske system er organiserte i forskjellige land og område
- utforske korleis interesser og ideologisk ståstad påverkar våre argument og val av kjelder, og reflektere over korleis det gir seg utslag i forskjellige meiningar

Samfunnsfag – kompetansemål etter 10. trinn

- reflektere over kva for aktørar som har makt i samfunnet i dag, og korleis desse grunngir standpunkta sine
- beskrive trekk ved det politiske systemet og velferdssamfunnet i Noreg i dag og reflektere over sentrale utfordringar
- vurdere korleis utøving av makt påverkar enkeltpersonar og samfunn

Andre aktuelle ressurser fra erher.no

- [Ditt Valg](#)
- [Velkommen til Eidsvoll](#)
- [I Norge/Demokrati](#)
- [Domstolene](#)

Kilder til KORT OM hvordan Stortinget velges

Regjeringen: www.regjeringen.no / den norske valgordningen i hovedtrekk

Stortinget: www.stortinget.no /stortinget underviser

Store norske leksikon: www.snl.no / valg / stortingsvalg / stortingsvalget 2021 / valgordning i Norge / valgdistrikt / valgliste / nominasjon / sperregrense

VALGdirektoratet: www.valg.no / fordeling av utjevningsmandater / fra urne til resultat